

ISSN 2518-170X (Online),
ISSN 2224-5278 (Print)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ
Satbayev University

Х А Б А Р Л А Р Ы

ИЗВЕСТИЯ

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
Satbayev University

NEWS

OF THE ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
Satbayev University

**SERIES
OF GEOLOGY AND TECHNICAL SCIENCES**

5 (443)

SEPTEMBER – OCTOBER 2020

THE JOURNAL WAS FOUNDED IN 1940

PUBLISHED 6 TIMES A YEAR

ALMATY, NAS RK

NAS RK is pleased to announce that News of NAS RK. Series of geology and technical sciences scientific journal has been accepted for indexing in the Emerging Sources Citation Index, a new edition of Web of Science. Content in this index is under consideration by Clarivate Analytics to be accepted in the Science Citation Index Expanded, the Social Sciences Citation Index, and the Arts & Humanities Citation Index. The quality and depth of content Web of Science offers to researchers, authors, publishers, and institutions sets it apart from other research databases. The inclusion of News of NAS RK. Series of geology and technical sciences in the Emerging Sources Citation Index demonstrates our dedication to providing the most relevant and influential content of geology and engineering sciences to our community.

Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясы "ҚР ҰҒА Хабарлары. Геология және техникалық ғылымдар сериясы" ғылыми журналының Web of Science-тің жаңаланған нұсқасы Emerging Sources Citation Index-те индекстелуге қабылданғанын хабарлайды. Бұл индекстелу барысында Clarivate Analytics компаниясы журналды одан әрі the Science Citation Index Expanded, the Social Sciences Citation Index және the Arts & Humanities Citation Index-ке қабылдау мәселесін қарастыруда. Web of Science зерттеушілер, авторлар, баспашылар мен мекемелерге контент тереңдігі мен сапасын ұсынады. ҚР ҰҒА Хабарлары. Геология және техникалық ғылымдар сериясы Emerging Sources Citation Index-ке енуі біздің қоғамдастық үшін ең өзекті және беделді геология және техникалық ғылымдар бойынша контентке адалдығымызды білдіреді.

НАН РК сообщает, что научный журнал «Известия НАН РК. Серия геологии и технических наук» был принят для индексирования в Emerging Sources Citation Index, обновленной версии Web of Science. Содержание в этом индексировании находится в стадии рассмотрения компанией Clarivate Analytics для дальнейшего принятия журнала в the Science Citation Index Expanded, the Social Sciences Citation Index и the Arts & Humanities Citation Index. Web of Science предлагает качество и глубину контента для исследователей, авторов, издателей и учреждений. Включение Известия НАН РК. Серия геологии и технических наук в Emerging Sources Citation Index демонстрирует нашу приверженность к наиболее актуальному и влиятельному контенту по геологии и техническим наукам для нашего сообщества.

Б а с р е д а к т о р ы
э. ғ. д., профессор, ҚР ҰҒА академигі

И.К. Бейсембетов

Бас редакторының орынбасары
Жолтаев Г.Ж. проф., геол.-мин. ғ. докторы

Р е д а к ц и я а л қ а с ы:

Абаканов Т.Д. проф. (Қазақстан)
Абишева З.С. проф., академик (Қазақстан)
Абсадықов Б.Н. проф., корр.-мүшесі (Қазақстан)
Агабеков В.Е. академик (Беларусь)
Алиев Т. проф., академик (Әзірбайжан)
Бакиров А.Б. проф., (Қырғызстан)
Буктуков Н.С. проф., академик (Қазақстан)
Булат А.Ф. проф., академик (Украина)
Ганиев И.Н. проф., академик (Тәжікстан)
Грэвис Р.М. проф. (АҚШ)
Жарменов А.А. проф., академик (Қазақстан)
Конторович А.Э. проф., академик (Ресей)
Курскеев А.К. проф., академик (Қазақстан)
Курчавов А.М. проф., (Ресей)
Медеу А.Р. проф., академик (Қазақстан)
Мұхамеджанов М.А. проф., корр.-мүшесі (Қазақстан)
Оздоев С.М. проф., академик (Қазақстан)
Постолатий В. проф., академик (Молдова)
Степанец В.Г. проф., (Германия)
Хамфери Дж.Д. проф. (АҚШ)
Штейнер М. проф. (Германия)

«ҚР ҰҒА Хабарлары. Геология және техникалық ғылымдар сериясы».

ISSN 2518-170X (Online),

ISSN 2224-5278 (Print)

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.).

Қазақстан Республикасының Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитетінде
29.07.2020 ж. берілген № **KZ39VPY00025420** мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *геология және техникалық ғылымдар бойынша мақалалар жариялау.*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 300 дана.

Редакцияның мекенжайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., 220, тел.: 272-13-19, 272-13-18,
<http://www.geolog-technical.kz/index.php/en/>

© Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы, 2020

Редакцияның Қазақстан, 050010, Алматы қ., Қабанбай батыр көш., 69а.

мекенжайы: Қ. И. Сәтбаев атындағы геология ғылымдар институты, 334 бөлме. Тел.: 291-59-38.

Типографияның мекенжайы: «NurNaz GRACE», Алматы қ., Рысқұлов көш., 103.

Г л а в н ы й р е д а к т о р
д. э. н., профессор, академик НАН РК

И. К. Бейсембетов

Заместитель главного редактора
Жолтаев Г.Ж. проф., доктор геол.-мин. наук

Р е д а к ц и о н н а я к о л л е г и я:

Абаканов Т.Д. проф. (Казахстан)
Абишева З.С. проф., академик (Казахстан)
Абсадыков Б.Н. проф., чл.-корр. (Казахстан)
Агабеков В.Е. академик (Беларусь)
Алиев Т. проф., академик (Азербайджан)
Бакиров А.Б. проф., (Кыргызстан)
Буктуков Н.С. проф., академик (Казахстан)
Булат А.Ф. проф., академик (Украина)
Ганиев И.Н. проф., академик (Таджикистан)
Грэвис Р.М. проф. (США)
Жарменов А.А. проф., академик (Казахстан)
Конторович А.Э. проф., академик (Россия)
Курскеев А.К. проф., академик (Казахстан)
Курчавов А.М. проф., (Россия)
Медеу А.Р. проф., академик (Казахстан)
Мухамеджанов М.А. проф., чл.-корр. (Казахстан)
Оздоев С.М. проф., академик (Казахстан)
Постолатий В. проф., академик (Молдова)
Степанец В.Г. проф., (Германия)
Хамфери Дж.Д. проф. (США)
Штейнер М. проф. (Германия)

«Известия НАН РК. Серия геологии и технических наук».

ISSN 2518-170X (Online),

ISSN 2224-5278 (Print)

Собственник: Республиканское общественное объединение «Национальная академия наук Республики Казахстан (г. Алматы).

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан № **KZ39VPY00025420**, выданное 29.07.2020 г.

Тематическая направленность: *публикация статей по геологии и технических наукам.*

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, 220, тел.: 272-13-19, 272-13-18,
<http://www.geolog-technical.kz/index.php/en/>

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2020

Адрес редакции: Казахстан, 050010, г. Алматы, ул. Кабанбай батыра, 69а.

Институт геологических наук им. К. И. Сатпаева, комната 334. Тел.: 291-59-38.

Адрес типографии: «NurNaz GRACE», г. Алматы, ул. Рыскулова, 103.

E d i t o r i n c h i e f

doctor of Economics, professor, academician of NAS RK

I. K. Beisembetov

D e p u t y e d i t o r i n c h i e f

Zholtayev G.Zh. prof., dr. geol-min. sc.

E d i t o r i a l b o a r d:

Abakanov T.D. prof. (Kazakhstan)
Abisheva Z.S. prof., academician (Kazakhstan)
Absadykov B.N. prof., corr. member. (Kazakhstan)
Agabekov V.Ye. academician (Belarus)
Aliyev T. prof., academician (Azerbaijan)
Bakirov A.B. prof., (Kyrgyzstan)
Buktukov N.S. prof., academician (Kazakhstan)
Bulat A.F. prof., academician (Ukraine)
Ganiyev I.N. prof., academician (Tadjikistan)
Gravis R.M. prof. (USA)
Zharmenov A.A. prof., academician (Kazakhstan)
Kontorovich A.Ye. prof., academician (Russia)
Kurskeyev A.K. prof., academician (Kazakhstan)
Kurchavov A.M. prof., (Russia)
Medeu A.R. prof., academician (Kazakhstan)
Muhamedzhanov M.A. prof., corr. member. (Kazakhstan)
Ozdoyev S.M. prof., academician (Kazakhstan)
Postolatii V. prof., academician (Moldova)
Stepanets V.G. prof., (Germany)
Humphery G.D. prof. (USA)
Steiner M. prof. (Germany)

News of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. Series of geology and technology sciences.

ISSN 2518-170X (Online),

ISSN 2224-5278 (Print)

Owner: RPA "National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan" (Almaty).

The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Social Development of the Republic of Kazakhstan **No. KZ39VPY00025420**, issued 29.07.2020.

Thematic scope: *publication of papers on geology and technical sciences.*

Periodicity: 6 times a year.

Circulation: 300 copies.

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 219, 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19, 272-13-18,

<http://www.geolog-technical.kz/index.php/en/>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2020

Editorial address: Institute of Geological Sciences named after K.I. Satpayev

69a, Kabanbai batyr str., of. 334, Almaty, 050010, Kazakhstan, tel.: 291-59-38.

Address of printing house: «NurNaz GRACE», 103, Ryskulov str, Almaty.

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

SERIES OF GEOLOGY AND TECHNICAL SCIENCES

ISSN 2224-5278

Volume 5, Number 443 (2020), 89 – 96

<https://doi.org/10.32014/2020.2518-170X.108>

UDK 625.7/8:691.16

M. Zh. Zhurinov¹, B. B. Teltayev², A. A. Kalybai², C. O. Rossi³, Ye. D. Amirbayev²¹JSC “D. V. Sokolskiy Institute of Fuel, Catalysis and Electrochemistry”, Almaty, Kazakhstan;²JSC “Kazakhstan Highway Research Institute”, Almaty, Kazakhstan;³University of Calabria, Rende, Italy.

E-mail: nanrk.mzh@mail.ru, ao_kazdornii@mail.ru, cesare.oliviero@unical.it

**COMPARATIVE ANALYSIS OF LOW TEMPERATURE RESISTANCE
FOR NANOCARBON AND OTHER BITUMENS**

Abstract. A comparative analysis of the low temperature resistance for a nanocarbon bitumen and other 30 neat and modified bitumens has been performed in the work. The stiffness at the temperatures of -24°C, -30°C and -36°C under technical system Superpave has been accepted as an indicator of low temperature resistance of the bitumens. The stiffness of the bitumens has been determined on a bending beam rheometer (standard ASTM D 6648-08). Before testing the bitumens have been subjected to the double artificial aging: short-term aging – under standard AASHTO T 240-13 and long-term aging – under standard ASTM D 6521-08.

The nanocarbon bitumen has been prepared in the laboratory of the Kazakhstan Highway Research Institute (KazdorNII) with the use of a road bitumen of the grade BND 70/100 produced by the Pavlodar petrochemical plant (PNHZ) and a nanocarbon powder (2% by weight) manufactured from a coal rock of the deposit “Saryadyr” “Corporation “ON-Olza” LLP, Akmola region, Kazakhstan). The nanocarbon powder (150-200 nm) has been manufactured by three-stage size reduction of the coal rock: I – a mechanical dispergator (up to 2-3 mm), II – an aerodynamic mill (up to 20 mcm), III – a reactor with a rotating electromagnetic field.

The neat bitumens of the grades BND 50/70, BND 70/100, BND 100/130 have been produced by the plants of Kazakhstan and Russia; they satisfy the requirements of the standard ST RK 1373-2013. The modified bitumens have been prepared in the laboratory of KazdorNII with the use of the neat bitumens, 7 types of the polymers, crumb rubber and polyphosphoric acid and they satisfy the requirements of the standard ST RK 2534-2014.

It has been determined that the nanocarbon bitumen is one of the most resistant at the low temperatures: -24°C, -30°C and -36°C.

Key words: bitumens, nanocarbon powder, polymers, bending beam rheometer, stiffness.

1. Introduction. It is known that the climate of Kazakhstan is a sharp continental one, and to provide a reliable operation of highways with the asphalt concrete pavements in such climatic conditions it is required to improve both high temperature and low temperature characteristics of the road bitumens [1-5]. One of the widely used methods for the increase of operational characteristics of the road bitumens is their modification with the polymer additives [1-3, 6-8]. The works [9-12] show an efficient alternative method for the essential increase of the low temperature characteristics of the road bitumens – their modification with nanocarbon powder manufactured from the local coal rock. The increase of the low temperature resistance of the nanocarbon bitumen has been explained on the basis of electromagnetic theory [13,14] and quantum physics [15]. The works [16,17] demonstrate the increased standard characteristics of a nanoasphalt concrete of the type B prepared with the use of the nanocarbon bitumen in comparison with the main types of the road asphalt concretes used in the world.

This article is a continuation of our works mentioned above and it contains the results of the comparative analysis for the low temperature resistance of the nanocarbon bitumen and other 30 neat and modified bitumens.

2. Materials and methods

2.1. Bitumens. 11 neat and 10 modified bitumens which satisfy the requirements of the standards ST RK 1373-2013 and ST RK 2534-2014 have been accepted for the research. Data regarding the tested bitumens and their abbreviations are represented in table 1. More detailed information about bitumens and their modification one can obtain in the works [7,18].

Data regarding the tests of the neat and the modified bitumens

Serial №	Name of a plant	Grade of a bitumen	Name of a modifier	Amount of a modifier, %	Abbreviation
1	Pavlodar petrochemical plant (Pavlodar city, Kazakhstan)	BND 70/100	–	–	PNHZ_70-100
2		BND 70/100	nanocarbon	2.0	PNHZ_70-100+ nano
3		BND 100/130	–	–	PNHZ_100-130
4		BND 100/130	Elvaloy 4170	1.4	PNHZ_100-130+ Elvaloy1
5		BND 100/130	Elvaloy AM	2.0	PNHZ_100-130+ Elvaloy2
6		BND 100/130	Kraton	4.0	PNHZ_100-130+ Kraton
7		BND 100/130	Calprene 501	4.0	PNHZ_100-130+ Calprene
8		BND 100/130	Butonal NS 198	3.0	PNHZ_100-130+ Butonal
9		BND 100/130	SBS (L 30-01 A)	3.0	PNHZ_100-130 + SBS
10		BND 100/130	KUMHO KTP	3.0	PNHZ_100-130+ KUMHO3
11		BND 100/130	KUMHO KTP	6.0	PNHZ_100-130+ KUMHO6
12		BND 100/130	Crumb rubber	10	PNHZ_100-130+ PK10
13		БНД 100/130	Crumb rubber	15	PNHZ_100-130+ PK15
14	Caspi Bitum (Aktau city, Kazakhstan)	BND 50/70	–	–	CB_50-70
15		BND 70/100	–	–	CB_70-100
16		BND 100/130	–	–	CB_100-130
17	Asfaltobeton-1 (Almaty city, Kazakhstan)	BND 70/100	–	–	AB1_70-100
18		BND 100/130	–	–	AB1_100-130
19	Omsk petroleum processing plant (Omsk city, Russia)	BND 70/100	–	–	ONPZ_70-100
20	(Ufa city, Bashkortostan, Russia)	BND 50/70	–	–	SU_50-70
21	Gazpromneft-Bitum Kazakhstan (Shymkent city, Kazakhstan)	BND 70/100	–	–	GPN_70-100
22		BND 100/130	–	–	GPN_100-130
23		BND 100/130	Elvaloy 4170	1.4	GPN_100-130+ Elvaloy
24		BND 100/130	Kraton	4.5	GPN_100-130+ Kraton
25		BND 100/130	Calprene 501	4.5	GPN_100-130+ Calprene
26		BND 100/130	Butonal NS 198	3.5	GPN_100-130+ Butonal
27		BND 100/130	SBS (L 30-01 A)	3.0	GPN_100-130+ SBS
28		BND 100/130	Elvaloy 4170 PPA	1.3 0.02	GPN_100-130+ Elvaloy+PPA
29	Gazpromneft-Bitum Kazakhstan (Shymkent city, Kazakhstan)	BND 100/130	Calprene 501 PPA	4.0 0.02	GPN_100-130+ Calprene+PPA
30		BND 100/130	Butonal NS 198 PPA	3.0 0.02	GPN_100-130+ Butonal+PPA
31		BND 100/130	Kraton PPA	4.0 0.02	GPN_100-130+ Kraton+PPA

2.2. Nanocarbon powder. A nanocarbon powder (150-200 nm) has been manufactured from a coal rock of the deposit “Saryadyr” (“Corporation “ON-Olza” LLP, Akmola region, Kazakhstan) by three-stage size reduction. More detailed information about manufacturing the nanocarbon powder and nanocarbon bitumen is given in the works [9,12].

2.3. Bending beam rheometer. The stiffness determined on a bending beam rheometer (BBR) under the standard ASTM D 5548-08 has been accepted as the characteristics of the low temperature resistance of the bitumens. Before testing the bitumens have been subjected to the double artificial aging: short-term aging – under the standard AASHTO T 240-13 and long-term aging – under the standard ASTM D 6521-08.

3. Results and discussion. Figures 1-3 represent the bar graphs for the stiffness values of the bitumens at the temperatures of -24°C, -30°C and -36°C. The stiffness values of the bitumens have been determined on BBR at the load duration of 60 seconds as it is required by the Technical system Superpave [4,5]. As it is known, under the Technical system Superpave the maximum permitted value for the stiffness of the bitumens at the low temperatures should not exceed 300 MPa.

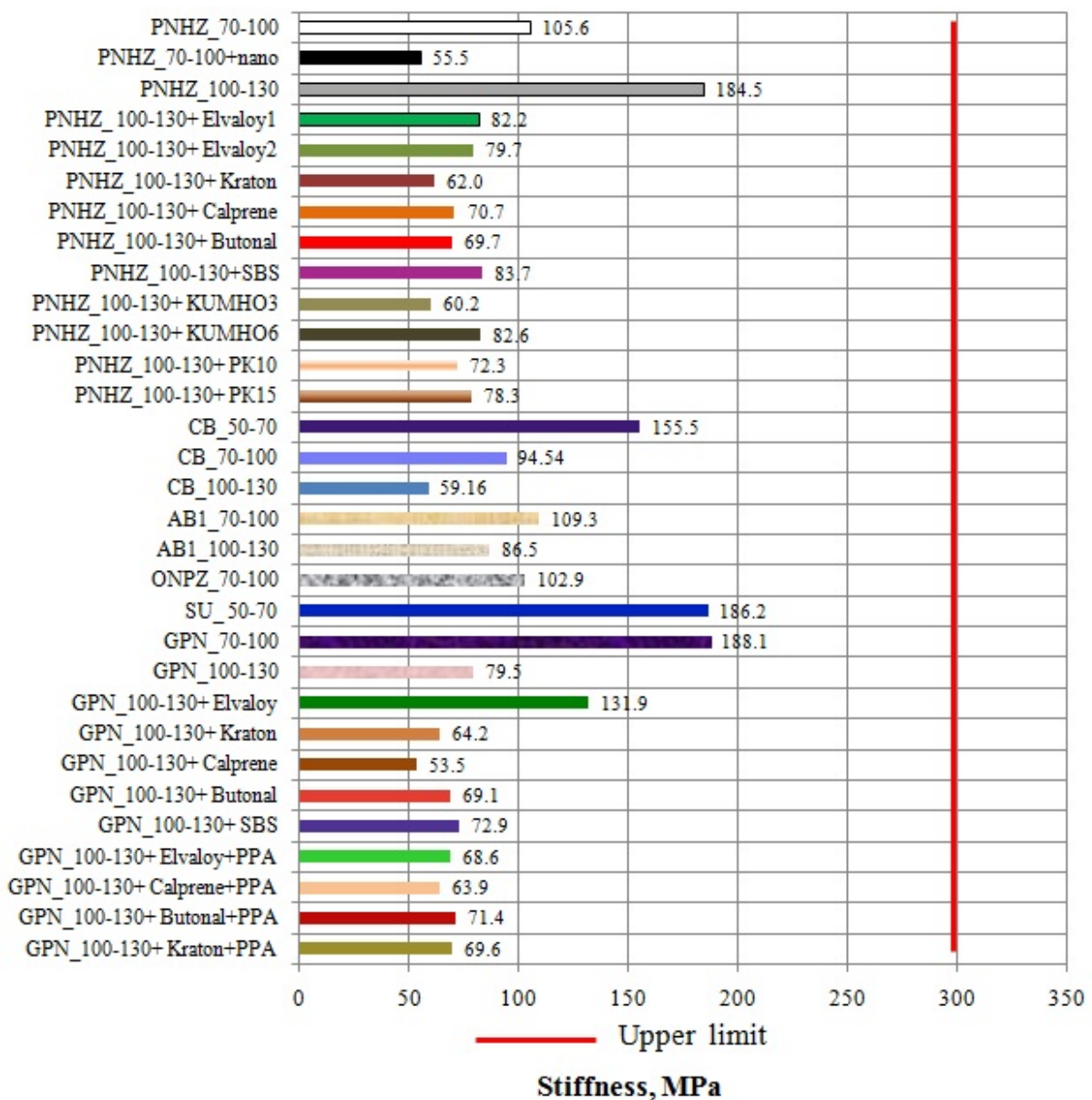

Figure 1 – Stiffness of the bitumens at the temperature of -24°C

All the tested bitumens have the stiffness considerably lower than 300 MPa at the temperature of -24°C (figure 1). The prevailing part of the bitumens has the stiffness lower than 100 MPa. The nanocarbon bitumen (the bitumen of the grade BND 70/100+nanocarbon) is practically the most resistant one.

Three neat bitumens (Ufa bitumen and Aktau bitumen of the grade BND 50/70 and Pavlodar bitumen of the grade 100/130) are not resistant at the temperature of -30°C (figure 2). Other bitumens except for Shymkent neat bitumen of the grade BND 70/100 and Pavlodar bitumen of the grade BND 100/130+Elvaloy 4170 have the stiffness lower than 200 MPa. The nanocarbon bitumen (S=152.8 MPa) is among the most resistant ones.

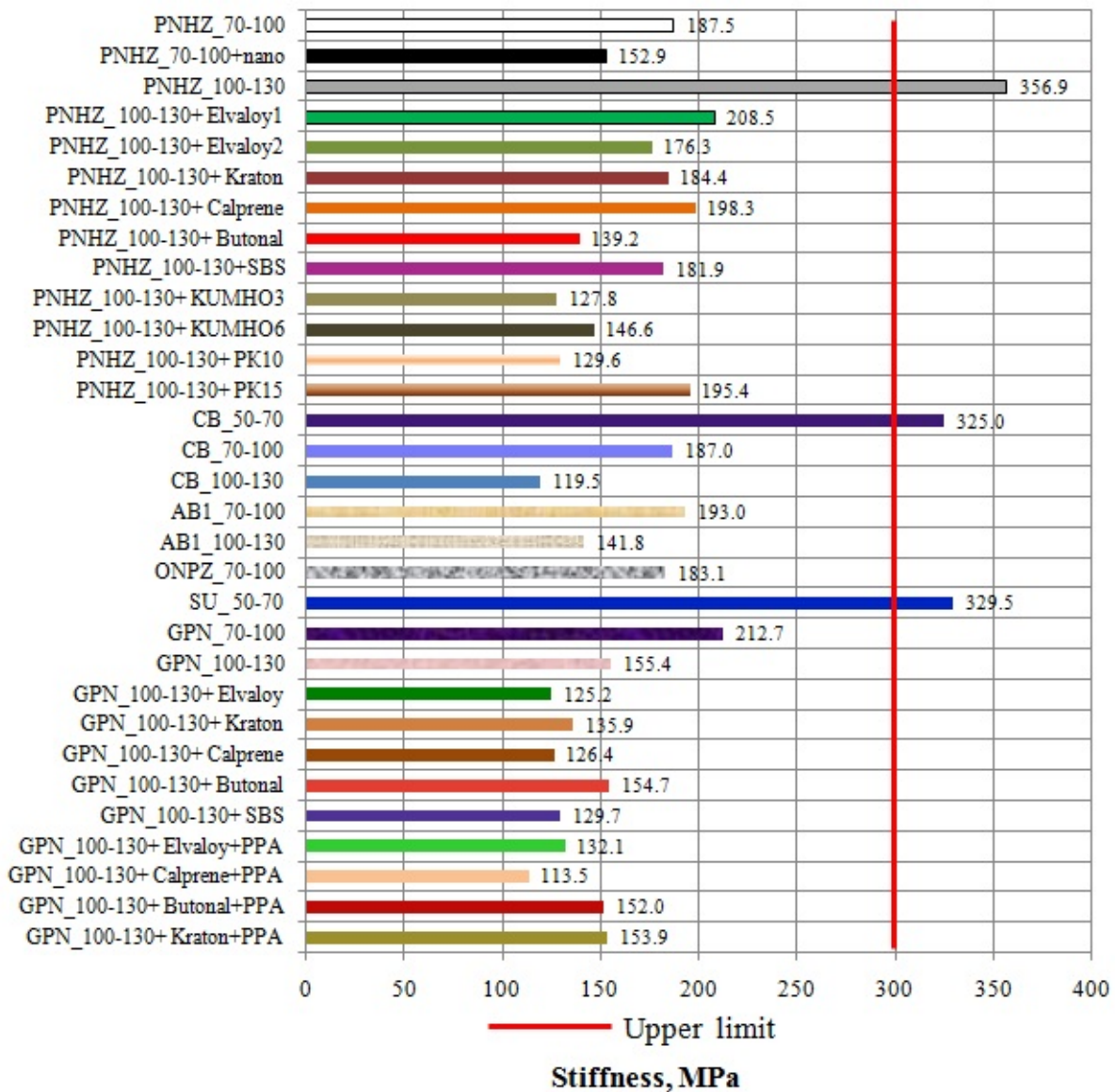

Figure 2 – Stiffness of the bitumens at the temperature of -30°C

21 bitumens from the tested ones do not satisfy the requirements at the temperature of -36°C (figure 3). Not only the neat bitumens, but also some modified bitumens are included into the number. 5 bitumens included into the number (Aktau bitumen, Omsk bitumen and Shymkent bitumen of the grade BND 70/100, Shymkent bitumen of the grade BND 100/130 and the same bitumen modified with the polymer Butonal) have shown the stiffness higher than 400 MPa and 2 more bitumens (the neat bitumens of the grade BND 50/70 of the Ufa plant and Aktau plant) have the stiffness higher than 550 MPa. And at this low temperature the nanocarbon bitumen is one of the most resistant.

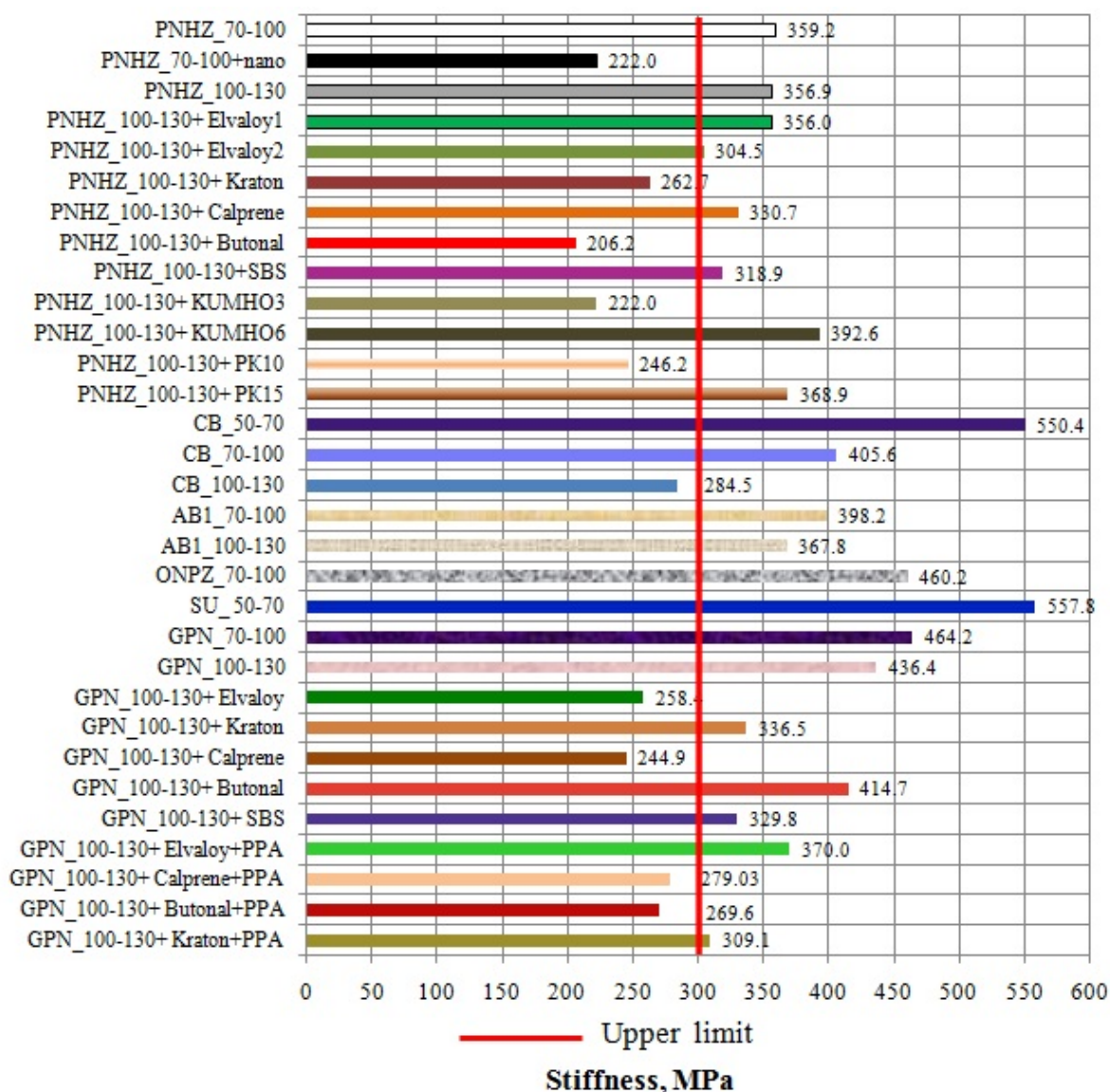

Figure 3 – Stiffness of the bitumens at the temperature of -36 °C

Conclusion. The results of the comparative analysis for the stiffness of a nanocarbon bitumen and other 30 neat and modified bitumens at the temperatures of -24°C, -30°C and -36°C have shown that the nanocarbon bitumen is one of the most resistant at all the considered temperatures.

М. Ж. Жұрынов¹, Б. Б. Телтаев², А. А. Қалыбай², С. О. Росси³, Е. Д. Әмірбаев²

¹«Д.В. Сокольский атындағы жанармай, катализ және электрохимия институты» АҚ, Алматы, Қазақстан;

²«Қазақстан жол ғылыми-зерттеу институты» АҚ, Алматы, Қазақстан;

³Калабрия университеті, Ренде, Италия,

НАНОКӨМІРТЕК ЖӘНЕ БАСҚА БИТУМДАРДЫҢ ТӨМЕНГІ ТЕМПЕРАТУРАЛЫҚ ОРНЫҚТЫЛЫҒЫН САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ

Аннотация. Мақалада нанокөміртек битумның және басқа 30 таза және модификацияланған битумның төменгі температуралық орнықтылығына салыстырмалы талдау жасалған. Битумдардың төменгі темпе-

ратуралық орнықтылығының көрсеткіші ретінде Superpave техникалық жүйесі бойынша -24 °С, -30 °С және -36 °С температурадағы қаттылық қабылданды. Битумдардың қаттылығы ASTM D 6648-08 стандарты бойынша иілгіш білікті реометрде (BBR) анықталды. Сынақтан бұрын битумдар екі сатылы жасанды ескіруден (AASHTO T240-13 стандарты бойынша қысқа мерзімде ескіруден және ASTM D 6521-08 стандарты бойынша ұзақмерзімді ескіру) өтті.

Нанокөміртек битум Қазақстан жол ғылыми-зерттеу институтының (ҚазжолҒЗИ) зертханасында Павлодар мұнай-химия зауыты (ПМХЗ) өндірген МЖБ 70/100 маркалы жол битумын және «Сарыадыр» кен орнының («ОН-Олжа» корпорациясы) ЖШС, Ақмола облысы, Қазақстан) көмір тау жынысынан алынған нанокөміртек ұнтағын пайдалану негізінде дайындалды. Нанокөміртек ұнтағы (150-200 мм) көмір тау жынысын үш сатылы ұнтақтау әдісімен алынды: I механикалық диспергатор (2-3 мм-ге дейін); II аэродинамикалық диірмен (2-3 мм-ге дейін); III айналма магнит өрісті реактор.

МЖБ 50/70, МЖБ 70/100, МЖБ 100/130 маркалы таза битумдар Қазақстан мен Ресей зауыттарында өндірілді және ҚР СТ 1373-2013 стандартының талаптарын қанағаттандырады. Модификацияланған битумдар ҚазжолҒЗИ зертханасында таза битумдарды, 7 түрлі полимерді, резеңке ұнтақтын және полифосфор қышқылын пайдалану негізінде дайындалды және ҚР СТ 2534-2014 стандартының талаптарын қанағаттандырады.

Мақалада орындалған салыстырмалы талдау нәтижесінде төмендегілер анықталды:

1) -24 °С температурада барлық сынақтан өткен битумдардың қаттылығы 300 МПа-дан әлдеқайда жоғары. Битумдардың көп бөлігінің қаттылығы 100 МПа-дан төмен. Нанокөміртек битум (МЖБ 70/100 маркалы битум+наноұнтақ) практикалық тұрғыдан аса тұрақты екендігі анықталды.

2) -30 °С температурада үш таза битум (МЖБ 50/700 маркалы Уфа және ақтау битумдары және МЖБ 100/130 маркалы Павлодар битумы) тұрақты емес. Шымкенттің МЖБ 70/100 маркалы таза битумы мен Павлодардың Elvaloy 4170 полимері қосылған МЖБ 100/130 маркалы битумынан басқа битумдардың қаттылығы 200 МПа-дан төмен. Нанокөміртек битум (S=152,8 МПа) аса тұрақты битумдардың қатарына жатады.

3) -36 °С температурада сынақтан өткен битумдардың 21-і қойылатын талаптарды қанағаттандырмайды. Олардың қатарында тек таза битумдар ғана емес, модификацияланған битумдар да бар. Олардың 5-еуі (Ақтаудың, Омбының және Шымкенттің МЖБ 70/100 маркалы битумдары, Шымкенттің МЖБ 100/130 маркалы битумы және Butonal полимерімен модификацияланған осы битум) 400 МПа-дан жоғары қаттылық көрсетті және тағы 2-інің (Уфа және Ақтау зауыттарының МЖБ 50/70 маркалы битумдары) қаттылығы 550 МПа-дан жоғары. Осы төменгі температурада да нанокөміртек битумы аса тұрақты битумдардың бірі екендігі айқындалды.

Сонымен, нанокөміртек битумы мен әлемде жол құрылысында пайдаланылатын басқа да 30 таза және модификацияланған битумдардың -24 °С, -30 °С және -36 °С температуралардағы қаттылығын салыстырмалы талдау нанокөміртек битумының барлық қарастырылған температурадағы аса тұрақты битумдардың бірі екендігін көрсетті.

Түйін сөздер: битумдар, нанокөміртек ұнтағы, полимерлер, иілгіш білікті реометр, қаттылық.

М. Ж. Журинов¹, Б. Б. Телтаев², А. А. Калыбай², С. О. Росси³, Е. Д. Амирбаев²

¹«Институт топлива, катализа и электрохимии им. Д. В. Сокольского», Алматы, Казахстан;

²«Казахстанский дорожный научно-исследовательский институт», Алматы, Казахстан;

³Университет Калабрии, Ренде, Италия

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ НИЗКОТЕМПЕРАТУРНОЙ УСТОЙЧИВОСТИ НАНОУГЛЕРОДНОГО И ДРУГИХ БИТУМОВ

Аннотация. В настоящей работе выполнен сравнительный анализ низкотемпературной устойчивости наноуглеродного битума и других 30 чистых и модифицированных битумов. В качестве показателя низкотемпературной устойчивости битумов принята жесткость при температурах -24 °С, -30 °С и -36 °С по технической системе Superpave. Жесткость битумов определена на реометре с изгибаемой балкой (стандарт ASTM D 6648-08). Перед испытанием битумы были подвержены двойному искусственному старению: кратковременному - по стандарту AASHTO T 240-13 и длительному - по стандарту ASTM D 6521-08.

Наноуглеродный битум был приготовлен в лаборатории Казахстанского дорожного научно-исследовательского института (КаздорНИИ) с использованием дорожного битума марки БНД 70/100, произведенного Павлодарским нефтехимическим заводом (ПНХЗ), и наноуглеродного порошка (2% по массе), полученной из угольной пароды месторождения «Сарыадыр» (ТОО «Корпорация «ОН-Олжа», Ақмолинская область,

Казахстан). Наноглеродный порошок (150-200 нм) получен путем трехстадийного измельчения угольной пароды: I - механический диспергатор (до 2-3 мм), II - аэродинамическая мельница (до 20 мкм), III - реактор с вращающимся магнитным полем.

Чистые битумы марок БНД 50/70, БНД 70/100, БНД 100/130 были произведены заводами Казахстана и России, удовлетворяют требованиям стандарта СТ РК 1373-2013. Модифицированные битумы были приготовлены в лаборатории КаздорНИИ с использованием чистых битумов, 7 видов полимеров, резиновой крошки и полифосфорной кислоты и удовлетворяют требованиям стандарта СТ РК 2534-2014.

В результате выполненного сравнительного анализа было установлено, что:

1) При температуре $-24\text{ }^{\circ}\text{C}$ все испытанные битумы имеют жесткость, значительно ниже 300 МПа. Преобладающая часть битумов имеет жесткость ниже 100 МПа. Наноглеродный битум (битум марки БНД 70/100+наноглерод) является практически самым устойчивым.

2) При температуре $-30\text{ }^{\circ}\text{C}$ три чистых битума (Уфимский и Актауский битумы марки БНД 50/70 и Павлодарский битум марки БНД 100/130) не устойчивы. Остальные битумы, за исключением Шымкентского чистого битума марки БНД 70/100 и Павлодарского битума марки БНД 100/130+Elvaloy 4170, имеют жесткость ниже 200 МПа. Наноглеродный битум ($S=152,8$ МПа) относится к числу наиболее устойчивых.

3) При температуре $-36\text{ }^{\circ}\text{C}$ 21 битум из испытанных не удовлетворяют предъявляемым требованиям. В их числе не только чистые, но и некоторые модифицированные битумы. 5 из них (Актауский, Омский и Шымкентский битумы марки БНД 70/100, Шымкентский битум марки БНД 100/130 и этот же битум, модифицированный полимером Butonal) показали жесткость выше 400 МПа и еще 2 (чистые битумы марки БНД 50/70 Уфимского и Актауского заводов) имеют жесткость выше 550 МПа. И при этой низкой температуре наноглеродный битум является одним из самых устойчивых.

Таким образом, сравнительный анализ жесткости наноглеродного битума и других 30 чистых и модифицированных битумов, применяемых в дорожном строительстве во многих странах мира, при температурах $-24\text{ }^{\circ}\text{C}$, $-30\text{ }^{\circ}\text{C}$ и $-36\text{ }^{\circ}\text{C}$ показали, что наноглеродный битум является одним из наиболее устойчивых при всех рассмотренных низких температурах.

Ключевые слова: битумы, наноглеродный порошок, полимеры, реометр с изгибаемой балкой, жесткость.

Information about authors:

Zhurinov M.Zh., Doctor of Chemical Sciences, Professor, Academician, President of NAS RK, Almaty, Kazakhstan; nanrk.mzh@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-5314-1219>

Teltayev B.B., Doctor of Technical Sciences, Professor, Corresponding member of NAS RK, President of JSC "Kazakhstan Highway Research Institute", Almaty, Kazakhstan; bagdatbt@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-8463-9965>

Kalybay A.A., Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Scientific Consultant of JSC "Kazakhstan Highway Research Institute", Almaty, Kazakhstan; ao_kazdornii@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-7646-8991>

Rossi C.O., Professor of Physical Chemistry, President of the spin-off "Chemical" at University of Calabria, Department of Chemistry and Chemical Technologies of University of Calabria, Rende, Italy; <https://orcid.org/0000-0003-4406-7824>

Amirbayev Ye.D., Chief of Road Construction Materials Division of JSC "Kazakhstan Highway Research Institute", Almaty, Kazakhstan; <https://orcid.org/0000-0001-8508-8803>

REFERENCES

[1] Teltayev B.B., Kaganovich E.V. Bitumen and asphalt concrete requirements improvement for the climatic conditions of the Republic of Kazakhstan // Proceedings of 24th World Road Congress. Mexico, 2011 (in Eng.).

[2] Teltayev B., Kaganovich E. Thermal resistance of blown bitumens to the conditions of sharp-continental climate // Journal of Applied Sciences. 2012. Vol. 12, N 12. P. 1297-1302 (in Eng.).

[3] Teltayev B., Izmailova G., Amirbayev Ye. Rheological properties of oxidized bitumen with polymer additive // Journal of Applied Sciences. 2015. Vol. 15, N 1. P. 129-137 (in Eng.).

[4] Radovskiy B.S., Teltayev B.B. Viscoelastic properties of asphalt based on penetration and softening point. Almaty: "Bilim" baspasy, 2013. 152 p. (in Russ.).

[5] Radovskiy B.S., Teltayev B.B. Viscoelastic properties of asphalt based on penetration and softening point // Cham: Springer International Publishing AG, 2018. 115 p. (in Eng.).

[6] Rossi C.O., Spadafora A., Teltayev B., Izmailova G., Amirbayev Ye., Bortolotti V. Polymer modified bitumen: Rheological properties and structural characterization // *Colloids and Surfaces A: Physicochemical and Engineering Aspects*. 2015. 480. P. 390-397 (in Eng.).

[7] Teltayev B., Rossi C.O., Izmailova G., Amirbayev Ye., Elschibayev A. Evaluating the effect of asphalt binder modification on the low-temperature cracking resistance of hot mix asphalt // *Case Studies in Construction Materials*. 2019. N 11. P. 1-13 (in Eng.).

[8] Porto M., Caputo P., Loise V., Eskandarsefat S., Teltayev B., Rossi C.O. Bitumen and bitumen modification: A review on latest advances // *Applied Sciences*. 2019. 9. P. 1-35. (in Eng.).

[9] Teltayev B.B., Kalybai A.A., Rossi C.O., Amirbayev E.D., Sivokhina E.S. Increasing of low temperature stability of bitumen with the use of nanocarbon powder. Proceedings of X International Symposium “The Physics and Chemistry of Carbon and Nanocarbon Materials”. September 12-14, 2018. Almaty (in Eng.).

[10] Teltayev B.B., Kalybai A.A., Izmailova G.G., Rossi C.O., Amirbayev E.D., Sivokhina E.S. Nanostructured bitumen with nanocarbon // *Eurasian Chemico-Technological Journal*. 2019. 21. P. 303-310 (in Eng.).

[11] Zhurinov M.Zh., Teltayev B.B., Kalybai A.A. Characteristics of road bitumen modified with nanocarbon nanopowder // *News of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. Series of Geology and Technical Sciences*. 2019. 5 (437). P. 223-228. <https://doi.org/10.32014/2019.2518-170X.146> (in Eng.).

[12] Zhurinov M.Zh., Teltayev B.B., Kalybai A.A. Effect of road bitumen modification with nanocarbon powder // *Reports of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan*. 2020. 1 (329). P. 134-138. <https://doi.org/10.32014/2020.2518-1483.17> (in Eng.).

[13] Kalybai A.A., Teltayev B.B., Abzhali A.K. Nanoenergetic materials and low carbon energetic on common resource and technological basis. Proceedings of X International Symposium “The Physics and Carbon and Nanoenergetic Materials”. September 12-14, 2018. Almaty (in Eng.).

[14] Kalybai A.A., Teltayev B.B., Abzhali A.K. Nanoenergetic materials and low carbon energetic: regularities, technology and raw materials // *News of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. Series of Geology and Technical Sciences*. 2019. 3 (435). P. 189-202. <https://doi.org/10.32014/2019.2518-170X.85> (in Eng.).

[15] Zhurinov M.Zh., Kalybai A.A., Teltayev B.B., Characteristics and properties of physical and quantum fields of nanocarbon and their applications // *News of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. Series of Geology and Technical Sciences*. 2019. 5 (437). P. 229-236. <https://doi.org/10.32014/2019.2518-170X.147> (in Eng.).

[16] Zhurinov M.Zh., Teltayev B.B., Kalybai A.A., Amirbayev E.D. Asphalt concrete with nanocarbon bitumen // *News of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. Series of Geology and Technical Sciences*. 2020. 3 (441). P. 186-191. <https://doi.org/10.32014/2020.2518-170X.71> (in Eng.).

[17] Zhurinov M.Zh., Teltayev B.B., Kalybai A.A., Rossi C.O., Amirbayev E.D. Comparative analysis of standard indicators for nanocarbon asphalt concrete and other asphalt concretes // *News of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. Series of Geology and Technical Sciences*. 2020. 4 (442). P. 120-126. <https://doi.org/10.32014/2020.2518-170X.92> (in Eng.).

[18] Teltayev B.B., Rossi C.O., Izmailova G.G., Amirbayev E.D. Effect of freeze-thaw cycles on mechanical characteristics of bitumens and stone mastic asphalts // *Applied Sciences*. 2019. 9. P. 1-18 (in Eng.).

**Publication Ethics and Publication Malpractice
in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan**

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the described work has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the Cross Check originality detection service <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

www.nauka-nanrk.kz

ISSN 2518-170X (Online), ISSN 2224-5278 (Print)

<http://www.geolog-technical.kz/index.php/en/>

Редакторы *М. С. Ахметова, Д. С. Аленов, А. Ахметова*
Верстка *Д. А. Абдрахимовой*

Подписано в печать 14.10.2020.
Формат 70x881/8. Бумага офсетная. Печать – ризограф.
14 п.л. Тираж 300. Заказ 5.